

K ŠEDESÁTÝM NAROZENINÁM PROFESORA RAŠKY

Nechci být životopiscem při příležitosti šedesátých narozenin prof. MUDr. K. Rašky. Protože jsem však znal začátky jeho vědecké dráhy a protože nás osud až do dnešního dne často opětovaně spojoval v odborné práci, a proto, že k němu chovám přátelství i znám rozvoj jeho životního díla, není možno, abych nebyl mezi těmi, kteří v tyto dny na něj srdečně vzpomínají.

Je to již déle než 30 let, kdy mladý lékař MUDr. K. Raška se stal předním členem vojenské laboratoře, jež byla součástí ústavu, který jsem tehdy vedl. Přišel jako v patologii dobře orientovaný žák prof. Šikla, ale s rozhodnutím, které bylo pro jeho tehdejší dráhu promyšlené a účelné, věnovat se mikrobiologii — a to po počáteční orientaci — již s jasným zaměřením na epidemiologii.

Vzpomínám ještě dnes, s jakou houževnatostí a pílí se pustil do práce a vědeckého poznávání. Řadu pracovních metod přejímala tato laboratoř z našeho ústavu, některé však bylo nutno zásadně přepracovat, což již tehdy Raška učinil modernizací sérologie lues, a zejména studiem patogenních enterobakteriaceí. Zde byly tehdy naše vědomosti zcela kusé. I zde učinil dr. Raška, co bylo možno, aby dosáhl alespoň v diagnostice salmonelóz u nás co nejvyšší úroveň, přičemž veden svým nadáním rychle vystihl, že laboratorní studium těchto důležitých patogenů nesmí být samoúčelné, nýbrž že musí být podloženo epidemiologickým studiem, má-li sloužit medicíně k užitku. Snad se nemýlím, že v tuto chvíli jasně poznal to, co jsme všichni cítili, že epidemiologie infekcí byla u nás v té době popelkou a často dokonce více méně strohým tradováním ne vždy úplných úředních předpisů.

Tím si vytkl velký cíl postavit naši epidemiologii na vědeckou bázi, zbudovat ji jako samostatnou disciplínu po všech stránkách, přičemž od začátku až dodnes vždy jasně cítil a uvědomoval si její zásadní návaznost na lékařskou mikrobiologii, které zůstal věren až do dnešního dne stejně jako epidemiologii, i když teprve mnohem později přišla doba, kdy si přesně uvědomoval a také tak formuloval, že epidemiologické metody jsou přenášeny pozvolna, ale s naprostou jistotou i do jiných lékařských disciplín.

Když přišel do tehdejšího Státního zdravotního ústavu, pokračoval s energií jemu vlastní ve studiu enterobakteriaceí a na bázi své práce vychoval prvé své žáky, kterým předal své vědění a ukázal cestu do budoucna, neboť se mu rýsovaly další problémy ještě důležitější.

Když jsem se s ním pracovní setkal po několika letech jeho působení, vyrostl již ve velmi vzdělaného bakteriologa s hlubokými základními teoretickými vědomostmi.

Z této doby a ještě více z doby těžkých chvil, na které se u nás již málo vzpomíná, jsem si uvědomil, kolik pracovní energie, píce a rozhodností dovede

v sobě rozvinout osobnost člověka, který jasně vidí svůj cíl a neuhne z předem vytčené cesty.

Stejně příkladná jako jeho energie v práci byla jeho odvaha. Počátky terézní akce, směřující k potření z kraje lokalizovaného ohniska skvrnivky, která se pak rozrostla v epidemii širokého dosahu, byly jeho záslužným dílem. Vzpomínám na probdělé noci, kdy jsme pracovali na epidemiologických směrnicích, a dny bez odpočinku, kdy jsme projížděli celý náš stát, abychom ho uchránili od epidemií, které hrozily na řadě míst propuknout. Když skončil tento úkol, který po mém soudu zůstal nedoceněn, vrátil se do laboratoře, vybudoval ústav tehdy jediný svého druhu u nás, kde byly účelně řešeny jak teoretické problémy, tak otázky nutné pro praxi. Z jeho iniciativy a z přesvědčení, že ani sebelépe fungující ústav mikrobiologie, stejně tak jako epidemiologie, se neobejde bez základního výzkumu, vyrůstala — mimo jiné — laboratoř streptokoková a pro studium mykoplazmat, z nichž prvá je dnes jedno ze světových center výzkumu, včetně široce rozmáchlého epidemiologického korelátu.

Velký zájem projevil pro studium anthroponoz, a to jistě poprávu, a tento výzkum vždy účinně podporoval a sám na něm pracoval.

Potom přešel Raška do sféry studia bakteriálních infekcí dýchacích orgánů. Přišla chvíle, kdy cítil, že bez prohloubeného studia virových infekcí respiratorního traktu zůstane jeho práce a přenos do praxe neúplný. Tak z jeho energie a úsilí rostou virologické laboratoře v témže ústavu, pro něž našel prostředky i místo i za poměrů značně svízelných.

Nemá smysl je zde jmenovat, každý o nich ví a jejich práce je obecně známá, tak jako již světově koncipovaná funkce sérové banky. Pro všechny tyto mnohočetné výzkumy a jejich uvedení do praxe diagnostické, epidemiologické a často i imunizační, si dovedl najít optimální spolupracovníky a dokázal jim sehnat prostředky doma a pokud jich nebylo, i mezinárodní: to vše je nutno zvláště zdůraznit.

Jako profesor epidemiologie při tom položil základ naší epidemiologii nejen prací svou a svých spolupracovníků, ale i knihou, která je prvním významným dílem této disciplíny u nás.

Tak zralý vědeckou prací i uměním její aplikace odchází na vysoké místo do Ženevy, kde propracoval a pomohl rozvinout velkou a zásadní kapitolu globální surveillance infekčních chorob, z níž sám již počal pracovat na některých problémech nejdůležitějších.

Toto je ovšem jen jeden bod jeho dnes široké a odborné činnosti. I zde pokračuje jeho zájem o mikrobiologii a i zde je vidět jeho velikou informovanost v obou disciplínách. Nikdy se nestal sesilným vedoucím odborníkem, nýbrž často osobně jezdí, kde je toho dnes na světě třeba, jedná, zakročuje a přímo řídí akce.

Přitom zůstává Raška věrným synem své vlasti, který kde může, poukazuje na to, co se u nás v mikrobiologii a epidemiologii velkého vykonalo, a jak svět dnes ví, není toho málo. Vybírá experty pro různé naléhavé otázky ve všech částech světa, ale při tom je zvláště účinným patronem všech československých

odborníků, které pozorně vybírá a sleduje se zvláštní pečlivostí a se snahou, aby čestně obstáli ve světové soutěži.

Smím snad vyjádřit svůj osobní dojem, že tak, jak se výrazně staral o boj s epidemiemi a ochranu lidského zdraví v naší vlasti, se stejnou energií a houževnatostí působí i po celém dnešním světě, který toho má často více než na léhavě zapotřebí.

Profesor K. Raška je tak jedním z těch našich vědeckých pracovníků, kteří dovedli v poválečné době z domácího prostředí vyrůst k mezinárodním úkolům a jejich úspěšnému řešení. Nastoupil praktickou cestu k řešení problémů, které národy v současné době dělí a plní vzájemnou nedůvěrou. Jedině snaha o naprostou objektivitu a dokonalá odborná fundace mohla mu pomáhat tyto otázky řešit s taktem a účinností. Jedině porozumění pro funkci epidemiologa — vědce a technika — v době, kdy věda a technika učinily ze světa jediný celek, jehož nedílnost se v jeho oboru projevuje zvláště účinně, mohlo právě odborníka z jedné z východoevropských zemí učinit schopným získat důvěru všech zúčastněných a působit jak pro dosud zanedbávanou část světa, tak pro tu, která tvoří páteř jeho dosavadního pokroku.

Na Raškově příkladu vidíme, jak nové a četné jsou otázky, s nimiž se dnešní vědecký pracovník musí vyrovnávat, jak odborná laboratorní činnost, která ovšem zůstává centrem, musí být zabudována do složité sítě vztahů společenských, jak věda, která se stala ve dvou válkách a po nich hlavní mocí současnosti, chápe svou odpovědnost a snaží se přiložit kladně ruku k dílu tam, kde je to možné.

Šedesátka je chvíle, kdy je možný ještě vzestup, ale kdy také již bilance má smysl: rýsuje se celkový obrys životní práce. Přejeme prof. Raškovi jak další vzestup, tak spokojenost z vykonaného díla.

Prof. MUDr. F. P A T O Č K A